EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

17. jaanuar 2008 *

Kohtuasjas C-19/07,

mille ese on Cour de cassationi (Prantsusmaa) 19. detsembri 2006. aasta otsusega EÜ artikli 234 alusel esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. jaanuaril 2007, menetluses

Paul Chevassus-Marche'i pärijad

versus

Groupe Danone,

Société Kro beer brands SA (BKSA),

Société Évian eaux minérales d'Évian SA (SAEME),

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann (ettekandja), kohtunikud A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešič ja E. Levits,

kohtujurist: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– P. Chevassus-Marche'i pärijad, esindajad: SCP Waquet, Farge ja Hazan'i advokaadid,

– äriühingud Groupe Danone, Kro beer brands SA (BKSA) ja Évian eaux minérales d'Évian SA (SAEME), esindajad: SCP Célice, Blancpain ja Soltner'i advokaadid,

– Prantsusmaa valitsus, esindajad: G. de Bergues ja A.-L. During,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Lumma ja A. Dittrich,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: H. Støvlbæk ja A. Bordes,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 18. detsembri 1986. aasta direktiivi 86/653/EMÜ füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevate kaubandusagentide tegevust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT L 382, lk 17; ELT eriväljaanne 06/01, lk 177; edaspidi „direktiiv") artikli 7 lõike 2 tõlgendamist.

2 See küsimus esitati ühelt poolt P. Chevassus-Marche'i pärijate ja teiselt poolt äriühingute Groupe Danone, Kro beer brands SA ning Évian eaux minérales d'Évian SA vahelises kohtuvaidluses, mis puudutas viimaste poolt P. Chevassus-Marche'ile võlgnetavate vahendustasude maksmist.

Õiguslik raamistik

3 Direktiivi artikli 1 lõike 2 kohaselt on „kaubandusagent" „füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vahendaja, kellel on püsiv volitus pidada läbirääkimisi kaupade müügi või ostu üle teise isiku nimel, edaspidi [„käsundiandja"], või pidada läbirääkimisi niisuguste tehingute üle või neid sõlmida selle [käsundiandja] nimel". [siin ja edaspidi parandatud tõlge]

4 Direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt:

„Suhetes kaubandusagendi[g]a peab [käsundiandja] tegutsema kohusetundlikult ja heauskselt."

5 Direktiivi artikkel 7 sätestab:

„1. Kaubandusagendil on õigus saada vahendustasu äritehingutelt, mis on sõlmitud agendilepingus sätestatud ajavahemiku jooksul:

a) kui tehing on sõlmitud tema tegevuse tulemusena; või

b) kui tehing on sõlmitud kolmanda isikuga, kelle ta on eelnevalt saanud oma kliendiks samalaadsete tehingute jaoks.

2. Samuti on kaubandusagendil õigus saada vahendustasu tehingutelt, mis on sõlmitud agendilepingus sätestatud ajavahemiku jooksul:

– kui talle on antud konkreetne geograafiline piirkond või klientide rühm,

– kui tal on ainuõigus konkreetsele geograafilisele piirkonnale või klientide rühmale

ja tehing on sõlmitud selle piirkonna või sellesse rühma kuuluva kliendiga.

Liikmesriik näeb oma õigusaktides ette ühe eespool olevates taanetes nimetatud võimalus[t]est."

6 Vahendustasu saamise õiguse tekkimise osas sätestavad direktiivi artikli 10 lõiked 1 ja 2:

„1. Vahendustasu saamise õigus tekib niipea ja ulatuses, kui üks järgmistest asjaoludest on toimunud:

a) [käsundiandja] on tehingu sooritanud; või

b) [käsundiandja] oleks pidanud kolmanda isikuga sõlmitud lepingu kohaselt tehingu sooritama; või

c) kolmas isik on tehingu sooritanud.

2. Vahendustasu saamise õigus tekib hiljemalt siis, kui kolmas isik on sooritanud oma osa tehingust või oleks pidanud selle sooritama, kui [käsundiandja] oleks sooritanud oma osa tehingust, nagu lepingus ette nähtud."

7 Vahendustasu saamise õiguse lõppemise osas sätestab direktiivi artikli 11 lõige 1:

„Õigus saada vahendustasu võib lõppeda ainult siis ja ulatuses, kui

– on kindlaks tehtud, et kolmanda isiku ja [käsundiandja] vahelist lepingut ei hakata täitma ja

– see tuleneb asjaolust, milles ei saa süüdistada [käsundiandjat]."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

8 Äriühing BSN, nüüd äriühing Groupe Danone, sõlmis 1987. aastal P. Chevassus-Marche'iga lepingu, andes viimasele ainuõiguse esindada oma tütarettevõtjaid, äriühinguid Brasseries Kronenbourg (nüüd Kro beer brands SA) ja Évian Eaux minérales d'Évian SA suhetes klientidega, kes olid nende toodete importijad ning hulgi- ja jaemüüjad konkreetses geograafilises piirkonnas, mis hõlmab Mayotte'i ja Réunioni saari (vastavalt Prantsusmaa ülemereterritoorium ja -departemang).

9 Pärast selle lepingu lõpetamist esitas P. Chevassus-Marche äriühingule Groupe Danone ja selle tütarettevõtjatele nõude tasuda mitmed erinevad summad, muu hulgas vahendustasud tema geograafilises piirkonnas asuva kahe äriühingu teostatud ostude eest. Nimetatud nõuded lükati tagasi põhjendusel, et asjaomased ostud tehti Prantsuse emamaal asuvates ühishankekeskustes või seal asuvate edasimüüjatega, mis ei kuulu äriühingu Groupe Danone'i ja tema tütarettevõtjate kontrolli alla, ning ilma et P. Chevassus-Marche oleks neis osalenud.

10 Kuna Tribunal de commerce de Paris ja Cour d'appel de Paris jätsid P. Chevassus-Marche'i hagi vahendustasu maksmise nõude osas rahuldamata, esitas ta Cour de cassationile kaebuse, mille menetlust jätkasid pärast P. Chevassus-Marche'i surma tema pärijad.

11 Cour de cassationi hinnangul on põhikohtuasjas otsuse tegemiseks vaja tõlgendada direktiivi artikli 7 lõiget 2. Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi […] artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et konkreetse geograafilise piirkonna eest vastutaval kaubandusagendil on õigus saada vahendustasu, juhul kui kaubandustehing sõlmiti kolmanda isiku ja selle piirkonna kliendi vahel, ilma et käsundiandja oleks selles tehingus otseselt või kaudselt osalenud?"

Eelotsuse küsimus

12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimusega sisuliselt teada, kas direktiivi artikli 7 lõike 2 esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et konkreetse geograafilise piirkonna eest vastutaval kaubandusagendil on õigus saada vahendustasu tehingute eest, mis on sõlmitud sellesse piirkonda kuuluvate klientide ning kolmandate isikute vahel ilma käsundiandja otsese või kaudse osaluseta.

13 Euroopa Kohus on oma 12. detsembri 1996. aasta otsuses C-104/95: Kontogeorgas (EKL 1996, lk I-6643) tõlgendanud direktiivi artiklit 7 seoses olukorraga, kus käsundiandja turustas ise oma kaupu kaubandusagendi vastutusel olevasse geograafilisse piirkonda kuuluvatele klientidele. Vastuseks küsimusele, kas sellel kaubandusagendil oli õigus nõuda vahendustasu tehingute eest, mille sõlmimises ta ei osalenud, märkis Euroopa Kohus eelviidatud otsuse punktis 16, et direktiivi artikkel 7 näeb ette kaks alternatiivset juhtu, mil tekib õigus saada vahendustasu. Lõige 1 käsitleb olukorda, mil on tegemist kaubandusagendi praeguse või varasema tegevusega, samas kui lõige 2 sätestab, et kaubandusagendile peab tasuma kõigi tehingute eest, mis tehakse teatavas piirkonnas või teatavasse isikute rühma kuuluva isikuga, ning agendi tegevust selles ei mainita.

14 Euroopa Kohus sedastas eespool nimetatud kohtuotsuses Kontogeorgas, et direktiivi artikli 7 lõike 2 esimest taanet tuleb nimetatud kohtuasjas käsitletud juhul tõlgendada nii, et kui kaubandusagent vastutab teatava geograafilise piirkonna eest, on tal õigus saada vahendustasu sellesse piirkonda kuuluvate klientidega sõlmitud tehingute eest isegi siis, kui need sõlmiti tema osaluseta (eespool viidatud kohtuotsus Kontogeorgas, punkt 19).

15 Käesoleva eelotsusetaotlusega on esitatud küsimus, kas see tõlgendus kehtib ka juhul, kui kaupade müügitehingud asjaomase kaubandusagendi vastutusalasse antud geograafilises piirkonnas asuvate klientidega on – nagu põhikohtuasjas – sõlmitud mitte ainult ilma selle agendi osaluseta, vaid ka käsundiandja otsese või kaudse osaluseta.

16 Selle kohta tuleb tõdeda – nagu märgivad ka P. Chevassus-Marche'i pärijad –, et direktiivi artikli 7 lõige 2 hõlmab kõiki „tehingu[id], mis on sõlmitud agendilepingus sätestatud ajavahemiku jooksul", täpsustades üksnes, et tehing peab olema sõlmitud selles piirkonnas asuva või sellesse isikute rühma kuuluva kliendiga, mille eest vastutab asjaomane kaubandusagent. Sarnaselt kaubandusagendi osalusega ei ole ka käsundiandja osalust otseselt nõutud.

17 Direktiivi artikli 7 lõiget 2 tuleb siiski käsitleda koosmõjus sama direktiivi artikliga 10, mis täpsustab kaubandusagendi vahendustasu saamise õigusele seatud tingimusi.

18 Direktiivi artikkel 10 määrab kindlaks sündmused, mis toovad kaasa selle õiguse tekkimise. Direktiivi artikli 10 lõige 1 eristab kolme alternatiivset juhtu, millest igaüks

on eraldi võttes aluseks vahendustasu saamise õigusele. Nii tekib see õigus niipea ja ulatuses, kui käsundiandja on tehingu sooritanud või kui käsundiandja oleks pidanud asjaomase kolmanda isikuga sõlmitud lepingu kohaselt tehingu sooritama või siis, kui kolmas isik on tehingu sooritanud. Direktiivi artikli 10 lõige 2 täpsustab, et vahendustasu saamise õigus tekib hiljemalt siis, kui kolmas isik on sooritanud oma osa tehingust või oleks pidanud selle sooritama, kui käsundiandja on sooritanud tema enda osa tehingust, nagu lepingus ette nähtud.

19 Direktiivi artikli 10 kaht eelviidatud lõiget koos käsitledes ilmneb, et kaubandusagendi õigus saada vahendustasu tekib siis, kui käsundiandja on oma kohustuse täitnud või oleks pidanud selle täitma või siis, kui agendilepingu suhtes kolmas isik, st klient, on oma kohustuse täitnud või oleks pidanud selle täitma. Kõigil neil juhtudel on hädavajalik, et käsundiandja osaleks tehingutes, mille tegemise eest kaubandusagent võib nõuda vahendustasu.

20 Direktiivi artikli 10 sellist käsitlust kinnitab direktiivi artikli 11 lõike 1 sõnastus, mille kohaselt kaubandusagendi õigus saada vahendustasu võib lõppeda ainult siis ja ulatuses, kui on kindlaks tehtud, et kliendi ja käsundiandja vahelist lepingut ei hakata täitma ja see tuleneb asjaolust, milles ei saa süüdistada käsundiandjat. Lõppemise ainus alus, mis eeldab kahe sellise asjaolu koosesinemist, mille puhul viidatakse otseselt käsundiandjale, rõhutab viimase osatähtsust vahendustasu saamise õiguse küsimuses.

21 Nii selgub direktiivi artikli 7 lõikest 2 koosmõjus direktiivi artikli 10 lõigetega 1 ja 2 ja artikli 11 lõikega 1, et kaubandusagent saab tehingu eest nõuda vahendustasu üksnes niivõrd, kuivõrd käsundiandja otseselt või kaudselt selles osales.

22 Siseriiklikul kohtul tuleb otsustada, kas temale teada olevad asjaolud, millele on antud hinnang, lähtudes direktiivi üheks eesmärgiks olevast kaubandusagentide kaitsmise huvist (30. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-215/97: Bellone, EKL 1998, lk I-2191, punkt 13; 9. novembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-381/98: Ingmar, EKL 2000, lk I-9305, punkt 20, ja 23. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-465/04: Honyvem Informazioni Commerciali, EKL 2006, lk I-2879, punkt 19) ning käsundiandjal vastavalt direktiivi artiklile 4 lasuvast kohusetundliku ja heauskse tegutsemise kohustusest võimaldavad tal tuvastada sellist osalemist, olgu see siis juriidiline – näiteks esindaja vahendusel – või faktiline.

23 Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi artikli 7 lõike 2 esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et konkreetse geograafilise piirkonna eest vastutaval agendil ei ole õigust saada vahendustasu tehingute eest, mis on sõlmitud sellesse piirkonda kuuluvate klientide ning kolmandate isikute vahel ilma käsundiandja otsese või kaudse osaluseta.

Kohtukulud

24 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Nõukogu 18. detsembri 1986. aasta direktiivi 86/653/EMÜ füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevate kaubandusagentide tegevust käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta artikli 7 lõike 2 esimest taanet tuleb tõlgendada nii, et konkreetse geograafilise piirkonna eest vastutaval agendil ei ole õigust saada vahendustasu tehingute eest, mis on sõlmitud sellesse piirkonda kuuluvate klientide ning kolmandate isikute vahel ilma käsundiandja otsese või kaudse osaluseta.

Allkirjad